

СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОСЛИННИЦТВА У БУСЬКОМУ РАЙОНІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

І. Щербата, к. е. н.

Львівський національний аграрний університет

<https://doi.org/10.31734/economics2018.25.099>

Постановка проблеми. Виробництво продукції рослинництва в Україні традиційно належить до стратегічних галузей розвитку не тільки сільського господарства, а й усього народногосподарського комплексу країни. Основний пріоритет розвитку продовольчого сектору економіки за зерновиробництвом, важливим джерелом прибутковості сільськогосподарських підприємницьких структур та одним із найважливіших стратегічних напрямів експорту вітчизняної аграрної продукції. Лише забезпечивши високу економічну ефективність виробництва продукції рослинництва в кожному сільськогосподарському підприємстві, можна розраховувати на потужне, високо-ефективне сільське господарство країни загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані з розвитком рослинництва, широко висвітлені в аграрній економічній літературі. Серед учених, які досліджують тенденції зміни кон'юнктури на зовнішньому та внутрішньому ринку зерна, приділяють увагу аналізу ефективності виробництва та пошуку шляхів удосконалення, слід виокремити В. Г. Андрійчука, О. М. Шпичака, П. Т. Саблука, С. М. Чмиря, Н. П. Фастівця, І. О. Бистрова, Н. О. Єфремова, О. В. Шубравську, О. В. Боднар, Г. В. Черевка та багатьох інших. Незважаючи на це, питання, пов'язані з оцінюванням стану, тенденцій та ефективності виробництва продукції рослинництва, особливо на регіональному рівні, залишаються недостатньо вивченими й потребують подальшого опрацювання.

Постановка завдання. Наше завдання – дослідити стан, тенденції та ефективність виробництва продукції рослинництва в Буському районі Львівської області.

Виклад основного матеріалу. Для економіки Буського району Львівської області сільське господарство є важливою галуззю. Питома вага цього району в загальному обсязі виробництва сільськогосподарської продукції Львівської об-

ласті становить 4,69%, в т. ч. продукції рослинництва – 4,77%. У сфері виробництва сільськогосподарської продукції у 2016 р. в районі функціонувало 17 сільськогосподарських підприємств різних форм власності та 51 фермерське господарство. Продукція рослинництва забезпечує основний дохід аграрним підприємствам району – 89,2%, з яких зернові – 34,4%. У 2016 р. сільськогосподарські підприємства району засіяли 4478 га зернових (60,7% посівних площ). Технічні культури займають 33,7% посівних площ, з яких 1406 га засіяно соняшником, 989 га – ріпаком, 352 га – соєю. Виробництво продукції рослинництва становило: зернових – 209238 ц; соняшнику – 38289 ц; ріпаку – 12119 ц; сої – 8478 ц. У динаміці за останні три роки посівні площі цих культур збільшилися відповідно на 4,9% і 3,7% за рахунок скорочення площ під овочевими культурами та картоплею [1].

Виробництво зерна зосереджено переважно у сільськогосподарських підприємствах (74,4%). Натомість посівні площі під картоплею та овочами тут є незначними – займають тільки по 0,05% і характеризуються тенденцією до зменшення (на 35,5% та 78,5% відповідно). Цю нішу зазвичай займають господарства населення й частково фермерські господарства. Останніми роками сільськогосподарські виробники змінили спеціалізацію рослинництва, повністю відмовившись від вирощування цукрового буряку, який був традиційною культурою протягом багатьох років відповідно до природно-кліматичних умов регіону, що зумовлено високою трудомісткістю, низьким рівнем рентабельності, високими погодними ризиками, відсутністю переробної промисловості та, голов-но, ціновими ризиками.

Урожайність зернових у всіх категоріях господарств Буського району за аналізований період зросла на 43,8% і становила 37,1 ц/га. Найбільше зросла урожайність у сільськогосподарських підприємствах – на 53,5% – до 39,9 ц/га, що зумовлено використанням інтенсивних технологій. Результатом цього є зростання обсягів виробництва зерна в сільськогосподарських підприємствах за

2014–2016 роки на 91,2%, тоді як у господарствах усіх категорій – тільки на 64,8%. Скорочення виробництва зерна у фермерських господарствах на 42,8% зумовлено зменшенням посівних площ і зниженням урожайності.

Урожайність технічних культур є недостатньо високою, однак господарства віддають їм перевагу і нарощують посівні площі. Рівень товарності за деякими видами культур перевищує її виробництво, що свідчить про закупівлю продукції для реалізації. Так, урожайність соняшнику становила 27,2 ц/га (рівень товарності 88,7%), ріпаку озимого – 8,8 (92,5%), ярого – 14,0 (148,8%) та сої – 24,1 (109,3%).

Рівень рентабельності є найбільш загальним вартісним показником ефективності виробництва. Він характеризує рівень віддачі витрат або ступінь використання ресурсів, що є в наявності, у процесі виробництва і реалізації.

Рослинництво в сільськогосподарських підприємствах Буського району, як свідчать дані табл. 1, є високорентабельною галуззю. У 2016 р. рівень рентабельності рослинництва в сільськогосподарських підприємствах району становив 29,9%. Аналіз окремих сільськогосподарських підприємств показав велике коливання в рівні рентабельності рослинництва: від 6,6% (ТзОВ «Приват-Агро-Львів») до 43,7% (ПП «Агро-Прогрес»).

Найбільш рентабельним серед зернових культур є виробництво пшениці озимої (рівень рентабельності 20%) та жита (28%). Загалом рівень рентабельності зернових становить 8,2%, оскільки виробництво кукурудзи на зерно та ячменю в районі збиткове. В окремих господарствах району рівень рентабельності зернових коливається від 6,6% до 23,4%. Натомість рівень рентабельності технічних культур є набагато вищим: соняшнику – 74,1% з коливанням від 43,2% до 109,2%; сої – 49,5%; ріпаку ярого – 45,9%. У ПП «Агро-Прогрес» рентабельність виробництва ріпаку ярого становить навіть 210%, що дає підстави стверджувати про значні резерви зростання прибутковості галузі в майбутньому. Натомість озимий ріпак є збитковим із рівнем збитковості 44,4%. Це зумовлено значними погодними ризиками для виробництва такої продукції, і деякі господарства відмовляються від вирощування цієї культури.

Глибша оцінка ефективності виробництва зернових культур дає підстави стверджувати, що рентабельність виробництва зерна в сільськогосподарських підприємствах Буського району за досліджуваний період зросла на 19,6 відсоткового пункту і становить 8,2%, однак вона є вищою, ніж у середньому у Львівській області (4,6%) (табл. 2).

Таблиця 1

Рентабельність виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах Буського району в 2016р., %

Вид продукції	У сільськогосподарських підприємствах	У тому числі		
		ТзОВ «Апогей-Агро»	ТзОВ «Приват-Агро-Львів»	ПП «Агро-Прогрес»
Продукція рослинництва – всього	29,9	42,6	6,6	43,7
Частка виручки від продукції рослинництва у загальній структурі виручки, %	83,6	99,9	100,0	98,1
Зернові та зернобобові – всього	8,2	3,4	6,6	23,4
із них пшениця озима	20,0	7,1	33,1	27,7
жито	28,1	28,1	-	-
кукурудза на зерно	-6,2	3,0	-19,1	-
ячмінь озимий	10,5	9,9	-	4,1
ячмінь ярий	-62,8	-76,8	-	14,5
Соняшник	74,1	109,2	43,2	-
Соя	49,5	28,9	-	109,2
Ріпак озимий	-44,4	-	-65,1	16,0
Ріпак ярий	45,9	210,9	-7,4	-

Джерело: складено й розраховано на основі даних [1] та річних звітів підприємств.

Ефективність виробництва зернових і зернобобових культур (включаючи кукурудзу на зерно) в сільськогосподарських підприємствах Львівської області та Буського району

Показник	2014	2015	2016	2016 р. до 2014 р., %
Середні ціни реалізації 1 ц, грн				
Львівська область	148,4	156,41	326,67	220,3
Буський район	150,52	159,21	329,12	219,3
Собівартість виробництва 1 ц, грн				
Львівська обл.	135,51	164,78	302,41	223,7
Буський район	172,79	189,43	294,69	170,9
З них пшениця озима	184,02	198,76	318,93	172,8
Рівень рентабельності, %				
Львівська обл.	-10,5	3,7	4,6	17,1 п.
Буський район	-11,4	0,3	8,2	19,6 п.
З них пшениця озима	-19,2	-2,4	20,0	39,2 п.

Джерело: складено й розраховано на основі даних [1].

Це зумовлено переважно зростанням більш ніж удвічі реалізаційних цін, оскільки собівартість виробництва зернових характеризується тенденцією до суттєвого збільшення. Якщо у Львівській області зерно у 2016 р. реалізовували в середньому за ціною 326,67 грн/ц, то в Буському районі – 329,12 грн/ц.

Реалізація зерна безпосередньо після збирання впливає на його якість і відповідно ціну. Закупівельні ціни на зерно трейдерів і переробників у Західному регіоні – одні з найнижчих в Україні. Для отримання справедливої ціни за вироблену продукцію потрібна достатня забезпеченість сільськогосподарських виробників потужностями з доробки й зберігання зерна. Ці потужності мають бути максимально наближеними до місць виробництва, що дасть змогу зберегти якість урожаю, запобігти втратам та реалізувати зерно у найвигідніший ціновий період. Однак Львівщина, як і весь Західний регіон, – одна із найменш забезпечених у країні потужностями для зберігання збіжжя. Будівництво зернохосовищ у господарствах створить додаткову зайнятість населення в міжсезонний період, що допоможе вирішувати не тільки виробничі, а й соціальні проблеми.

Забезпеченість потужностями зі зберігання зерна у Львівській області становить 60–65% від потреби. Сьогодні в наявності 710 зернохосовищ, загальна потужність яких зі зберігання становить трохи більше за 900 тис. тонн. Серед них 22 сучасні елеватори з повним технологічним циклом, де можна одночасно зберігати 561,6 тис. т зерна. Сільськогосподарські підприємства й фермерські господарства мають 306 власних зернохосовищ, здебільшого це склади підлогового зберігання, пристосовані приміщення, в яких можна зберігати до 500 т збіжжя. Протягом останніх трьох років

база зберігання зерна збільшилася на 170 тис. тонн. За нинішніх обсягів виробництва зерна додаткова потреба в потужностях становить близько 300 тис. т одночасного зберігання [2].

Сільськогосподарські виробники, розуміючи важливість забезпечення потужностями для зберігання зерна, вкладають кошти у будівництво сучасних елеваторів із високим рівнем механізації для проведення завантажувально-розвантажувальних і транспортних робіт, забезпечення установками для активного вентилявання природним і штучно охолодженим повітрям. Загальна сума інвестицій у будівництво нових елеваторів перевищує 200 млн грн [3]. Держава відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу» та Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації коштів вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва» від 1 березня 2017 р. № 130 компенсуватиме аграрним виробникам 20% вартості придбаного елеваторного обладнання вітчизняного виробництва.

Висновки. На основі дослідження стану, тенденцій та ефективності рослинництва Буського району Львівської області встановлено, що основними галузями рослинництва є виробництво зерна, соняшнику, сої та ріпаку. Виробництво зерна зосереджено переважно у сільськогосподарських підприємствах. Натомість посівні площі під картоплею та овочами в сільськогосподарських підприємствах є незначними і характеризуються тенденцією до зменшення. Цю нішу зазвичай, як і загалом в Україні, займають господарства насе-

лення й частково фермерські господарства. Господарства району повністю відмовилися від вирощування цукрового буряку, який був традиційною культурою протягом багатьох років відповідно до природно-кліматичних умов. Це зумовлено високою трудомісткістю, низьким рівнем рентабельності, високими погодними ризиками, відсутністю переробної промисловості та, головню, ціновими ризиками.

Рослинництво є високорентабельною галуззю, однак характеризується великим коливанням рівня рентабельності в окремих сільськогосподарських підприємствах району. Рівень рентабельності технічних культур є набагато вищим від рівня рентабельності зерна, що й стимулює сільсь-

когосподарські підприємства до нарощування виробництва сої, соняшнику та ріпаку.

Для уникнення цінових ризиків потрібна достатня забезпеченість сільськогосподарських виробників потужностями з доробки й зберігання зерна, що вимагає державної підтримки.

Бібліографічний список

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 14.03.2018).
2. Левицький Я. Львівщина нарощує потужності. *The Ukrainian Farmer*. 2018. № 2(98). С. 158.
3. Підлісецький Г. М., Герун М. І., Могилова М. М. та ін. Методичні рекомендації з експертної оцінки майна в підприємствах АПК. Київ: ННЦ ІАЕ УААН, 2015. 220 с.

Щербата І.

СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОСЛИННИЦТВА У БУСЬКОМУ РАЙОНІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Рослинництво в сільськогосподарських підприємствах Буського району є високорентабельною галуззю. Виробництво зерна зосереджено переважно у сільськогосподарських підприємствах. Рівень рентабельності технічних культур є набагато вищим від рівня рентабельності зерна, що й стимулює сільськогосподарські підприємства до нарощування виробництва сої, соняшнику та ріпаку. Аналіз окремих сільськогосподарських підприємств показав велике коливання в рівні рентабельності рослинництва. Це дає підстави стверджувати про значні резерви зростання прибутковості галузі в майбутньому.

Реалізація зерна безпосередньо після збирання впливає на його якість і відповідно ціну. Доведено, що для зменшення цінових ризиків та отримання справедливої ціни за вирощену продукцію потрібна достатня забезпеченість сільськогосподарських виробників потужностями з доробки й зберігання зерна. Забезпеченість потужностями зі зберігання зерна в регіоні є недостатньою. Закупівельні ціни на зерно трейдерів і переробників у Західному регіоні одні з найнижчих в Україні. Для отримання справедливої ціни за вирощену продукцію потрібна достатня забезпеченість сільськогосподарських виробників потужностями з доробки й зберігання зерна. Це дасть змогу зберегти якість урожаю, запобігти втратам і реалізувати зерно в найвигідніший ціновий період. Будівництво сучасних елеваторів із високим рівнем механізації потребує значних коштів, що вимагає державної підтримки. Будівництво зерносховищ у господарствах забезпечить додаткову зайнятість населення в міжсезонний період, що допоможе вирішувати не тільки виробничі, а й соціальні проблеми.

Ключові слова: рослинництво, сільськогосподарські підприємства, ефективність, урожайність, собівартість, цінові ризики, зберігання зерна, державне регулювання.

Shcherbata I.

STATUS, TRENDS AND EFFICIENCY OF CROP PRODUCTION IN THE BUSK DISTRICT OF LVIV REGION

Crop production in agricultural enterprises of the Busk district is a highly profitable industry. Grain production is mainly concentrated in agricultural enterprises. The level of profitability of technical crops is much higher than the profitability of grain, which stimulates agricultural enterprises to increase the production of soybean, sunflower and rape. Analysis of individual agricultural enterprises has showed a large fluctuation in the level of profitability of crop production. This gives grounds for arguing that there are significant reserves of profitability growth in future.

A sale of grain directly after harvesting affects its quality and, accordingly, the price. It has been proved that in order to reduce price risks and obtain a fair price for cultivated products, there is a need for sufficient agricultural producers to maintain and maintain their grain production capacities. The availability of grain storage facilities in the region is insufficient. Purchase prices for grain traders and processors in the western region are among the lowest in Ukraine. In order to obtain a fair price for cultivated products, sufficient supplies from agricultural producers are required for the processing and storage of grain. This will save the quality of the crop, prevent losses and sell grain in the most favorable price period. The construction of modern elevators with a high level of mechanization requires significant funds, which requires state support. Construction of granaries in farms will create additional employment of the population in the inter-season period, which will allow to solve not only industrial but also social problems.

Key words: crop production, agricultural enterprises, efficiency, yield, cost, price risks, grain storage, state regulation.

Стаття надійшла 19.03.2018.